ارزشیابی مستمر

الف) درست یا نادرست بودن جملات زیر را مشخّص کنید. (۰/۵ نمره)

۱ ایدئولوژی حکومت‌ها بر فضای جغرافیایی تأثیر می‌گذارد. ☐ درست ☐ نادرست

۲ از نواحی خودمختار جهان می‌توان به بندر هنگ‌کنگ چین اشاره کرد. ☐ درست ☐ نادرست

ب) جاهای خالی را با کلمات مناسب کامل کنید. (۰/۵)

۳ هر کشور مستقل یک ناحیهٔ سیاسی ..... محسوب می‌شود.

۴ اغلب کشورهای اتحادیهٔ اروپا ..... را به عنوان واحد پول مشترک پذیرفته‌اند.

ج) گزینهٔ درست را انتخاب کنید. (۰/۵)

۵ کدام گزینه جزء نواحی خودمختار نیست؟ (تهران ـ مدرسهٔ ماندگار البرز ـ خرداد ۹۷)

الف) قره‌باغ ب) نخجوان ج) هنگ‌کنگ د) کردستان عراق

۶ کدام گزینه یک ناحیهٔ سیاسی فرواملی محسوب می‌شود؟

الف) نواحی خودمختار ب) استان ج) اتحادیهٔ اروپا د) کشور

د) به سؤالات زیر پاسخ کوتاه دهید. (۲/۵)

۷ دو مورد از ارکان ناحیهٔ سیاسی را نام ببرید. (آبیک ـ مدرسهٔ الزهرا ـ خرداد ۹۷)

۸ ✪ منظور از ناحیهٔ سیاسی فراملی چیست؟

۹ دو مورد از ویژگی‌های اتحادیهٔ اروپا را بیان کنید.

۱۰ ✪ ناحیهٔ سیاسی ویژه چیست؟

۱۱ انواع ناحیهٔ سیاسی ویژه را نام ببرید. (آبیک ـ مدرسهٔ الزهرا ـ خرداد ۹۷)

هـ) به سؤالات زیر پاسخ کامل دهید.

۱۲ انواع نواحی سیاسی را نام ببرید. (۱)

۱۳ اصطلاح جغرافیای سیاسی را تعریف کنید. (۱) (تهران ـ مدرسهٔ ماندگار البرز ـ خرداد ۹۷)

۱۴ ✪ نواحی سیاسی فرواملی و ملی را تعریف کنید. (۱) (تهران ـ مدرسهٔ ماندگار البرز ـ خرداد ۹۷)

۱۵ ناحیهٔ سیاسی چیست؟ (۱)

۱ درست (۰/۲۵) ۲ درست (۰/۲۵) ۳ ملی (۰/۲۵) ۴ یورو (۰/۲۵) ۵ گزینهٔ «الف» (۰/۲۵) ۶ گزینهٔ «ب» (۰/۲۵) ۷ سازهٔ انسانی، قلمرو جغرافیایی، نظام مدیریت (دو مورد، هر مورد (۰/۲۵)) ۸ عبارت از چند کشور (۰/۲۵) تحت ادارهٔ یک نظام مدیریت منطقه‌ای (۰/۲۵) هستند. ۹ لغو اخذ روادید (ویزا) بین این کشورها، (۰/۲۵) نظام مدیریت مشترک (۰/۲۵) ۱۰ ناحیه‌ای که نظام مدیریت مخصوص به خود دارد. (۰/۲۵) ۱۱ نواحی خودمختار (۰/۲۵)، مناطق آزاد تجاری (۰/۲۵) و ناحیهٔ سیاسی فرامالی (منطقه‌ای) (۰/۲۵) ۱۲ ناحیهٔ سیاسی فرواملی (۰/۲۵)، ناحیهٔ سیاسی ملی (۰/۲۵)، ناحیهٔ سیاسی ویژه (۰/۲۵) و ناحیهٔ سیاسی فرامالی (۰/۲۵) ۱۳ علم مطالعهٔ کنش‌های متقابل جغرافیا و سیاست است (۰/۵) و پیامدهای تأثیر این دو را بر یکدیگر تحلیل می‌کند. (۰/۵) ۱۴ فرواملی: یک واحد جغرافیایی مانند روستا، شهر، بخش، شهرستان و استان است که تحت مدیریت دهداری، شهرداری، بخشداری، فرمانداری و استانداری قرار دارد. (۰/۵) ـ ملی: هر کشور مستقل که نظام حکومتی مستقلی دارد، یک ناحیهٔ سیاسی ملی محسوب می‌شود. (۰/۵) ۱۵ به بخشی از سطح زمین گفته می‌شود (۰/۵) که تحت مدیریت سیاسی یا فرمانروایی یک قدرت سیاسی باشد. (۰/۵)

درس ۱۰: کشور، یک ناحیهٔ سیاسی

مفاهیم آموزشی

۱ـ کلیات

تعریف کشور: عبارت است از یک ناحیهٔ سیاسی مستقل که دارای سرزمین مشخص، جمعیت دائمی و مقیم و حکومت مرکزی است و بر امور داخلی و خارجی خود حاکمیت دارد.

@KonkurVIPBook

ارکان کشور:
۱- سرزمین: زیستگاه مشترک افرادی است که به آن کشور تعلق دارد.
۲- جمعیت (ملّت): جمعیتی است که در محدودهٔ سرزمین مستقر و مقیم‌اند و برای ادارهٔ امور خود نظام سیاسی و حکومتی دارند.
۳- نظام سیاسی: همان حکومت است که وظیفهٔ ادارهٔ امور سرزمین و جمعیت را برعهده دارد.
۴- حاکمیت: رکن چهارم یک کشور است و عبارت است از داشتن استقلال و بی‌نیاز بودن از نظارت دولت‌های خارجی.

۲- سرزمین
- فضا و قلمرو جغرافیایی یک کشور که دارای منابع است و عرصه‌ای برای فعالیت‌های اقتصادی و کار و زندگی محسوب می‌شود.
- وسعت سرزمین در کشورها متفاوت است.
- سرزمین یکی از بنیادهای هویتی افراد را تشکیل می‌دهد.
- هویت مکانی احساس تعلقی است که به واسطهٔ ارتباط با یک مکان در فرد یا گروه ایجاد می‌شود.

۳- مرز و انواع مرز

الف) مرز
- تعریف: خطی اعتباری و قراردادی که برای تعیین حدود یک ناحیه سیاسی بر روی زمین مشخص می‌شود.
- مهم‌ترین عامل تشخیص و جدایی کشورها از یکدیگرند.
- قلمرو رسمی اعمال مدیریت سیاسی هر کشورند.
- آخرین حد قلمرو زمینی، دریایی، هوایی هر کشورند.

نکته: امروزه خطوط مرزی کشورها ارزش حقوقی و بین‌المللی دارند؛ زیرا محدوده‌های کشورهای هم‌مرز در اسناد سازمان ملل متحد ثبت می‌شود.

ب) انواع مرز:
۱) طبیعی: کوه‌ها، رودها، دریاها
۲) مصنوعی (هندسی)

۱) ✪ مرزهای طبیعی:

کوه‌ها:
- برای تعیین خط مرزی در امتداد رشته‌کوه‌ها خط‌الرأس کوه‌ها در نظر گرفته می‌شود.
- تعریف خط‌الرأس: خطی است که از متصل کردن نوک بلندترین نقاط کوهستانی به یکدیگر به‌وجود می‌آید.

رودها:
- خط منصف: خطی است که از وسط رودخانه می‌گذرد و فاصله مرز از هر دو ساحل به یک اندازه است.
- خط تالوگ: خطی است که عمیق‌ترین نقاط بستر رود را به هم متصل می‌کند. در رودهای قابل کشتیرانی خط تالوگ بهترین خط مرزی است، چون هر دو کشور حق کشتیرانی در دو طرف آن را دارند.

دریاها:
- برای تعیین مرز دریایی ابتدا خط مبنا (پایین‌ترین حد جزر در دریا) تعیین می‌شود.
- تعریف آب‌های داخلی: به آب‌های پشت خط مبنا گویند که کشور مجاور دریا مالک آن است.
- تعریف دریای سرزمینی: از خط مبنا به سمت دریا تا حدود ۱۲ مایل دریایی را گویند که متعلق به کشور مجاور دریا است اما کشورهای دیگر هم حق عبور و مرور در آن دارند.
- تعریف آب‌های آزاد: بخش‌هایی از دریا که تحت مالکیت هیچ کشوری نیست.

۲) مرزهای غیرطبیعی یا مصنوعی:
- در بخش‌هایی از زمین که استفاده از پدیده‌های طبیعی برای تعیین خطوط مرزی وجود ندارد. خط مرزی با استفاده از مختصات جغرافیایی تعیین می‌شود؛ مانند مرز بین کانادا و ایالات متحدهٔ امریکا.
- مرزهای مصنوعی با توافق دو کشور همجوار بر روی زمین علامت‌گذاری می‌شود؛ مانند مرز ایران و افغانستان.

۴- انواع مرزها از نظر پیدایش و شکل‌گیری

الف) پیشتاز (قبل از سکونت): از زمان‌های قدیم در نواحی خالی از سکنه ترسیم شده‌اند و بعدها مورد قبول ساکنان دو کشور همسایه قرار گرفته‌اند؛ مانند مرز کانادا و آلاسکا.

ب) تطبیقی: با در نظر گرفتن شرایط فرهنگی تعیین می‌شوند و گروه‌های انسانی متفاوت از نظر قومی، زبانی و دینی را از هم جدا می‌کنند؛ مانند مرز هند و پاکستان.

@KonkurVIPBook

ج) تحمیلی: در تعیین آنها شرایط فرهنگی در نظرگرفته نشده است و افرادی که دارای مشترکات دینی و زبانی هستند را از هم جدا می‌کنند؛ مانند مرزکرهٔ شمالی و کرهٔ جنوبی.

د) هوایی: هر کشور علاوه بر مرزهای زمینی و دریایی، بر فضای بالای سرزمین خود نیز حاکمیت دارد که به آن «مرز هوایی» می‌گویند. هواپیماها برای عبور از مرزهای هوایی باید از کشور مورد نظر مجوز بگیرند.

۵- اهمیت مرزها

دلایل:
الف) امنیت و استقلال برای هر کشور به آنها وابسته است.
ب) حد حاکمیت ملی یک کشور را تعیین می‌کنند.
ج) عاملی برای ایجاد ثبات و آرامش یا اختلاف و منازعه هستند.
د) از نظر جابه‌جایی مسافر و مبادلات بازرگانی و تسهیل در صادرات و واردات کالا حائز اهمیت‌اند.

۶- تقسیمات کشوری

- حکومت‌ها برای ادارهٔ آسان‌تر فضای جغرافیایی کشور و ارائهٔ خدمات مناسب به شهروندان، به مرزبندی‌های سیاسی - اداری در داخل کشور می‌پردازند.
- میزان اختیارات هر یک از واحدهای سیاسی درون کشور از نظر بودجه، قوانین و ... بسته به نوع نظام سیاسی آن‌ها متفاوت است.

۷- پایتخت، کانون سیاسی کشور

۱) پایتخت‌ها مرکز اقتدار سیاسی کشورها هستند و فرمان‌ها و تصمیمات سیاسی از این نقطهٔ مرکزی در سراسر کشور پخش می‌شود. قوای مقننه، مجریه و قضائیه، سازمان اصلی دولت و سفارتخانه‌ها در پایتخت‌ها مستقرند.

۲) ✪ عوامل مؤثر در انتخاب یک مکان به عنوان پایتخت:

الف) داشتن قابلیت‌های محیطی مناسب مانند دسترسی به آب و اراضی حاصلخیز، ب) داشتن جمعیت قابل توجه، ج) قرارگرفتن در مسیر راه‌های ارتباطی، د) امکان دسترسی آسان به سراسر کشور، به ویژه مرزها، هـ) داشتن قابلیت دفاعی مناسب و دور بودن از مرزها

نکته: در برخی کشورها به دلایل مختلف، پایتخت از یک شهر به شهر دیگر منتقل می‌شود؛ مانند انتقال پایتخت از ریودوژانیرو به شهر برازیلیا در کشور برزیل.

۸- ملت

- ملت، عنصر بنیادین یک کشور است و بدون آن کشور معنا و مفهومی ندارد.
- تعریف: ملت جمعیتی است که دارای اشتراکات تاریخی، زبانی، دینی و اقتصادی و ... هستند و در قلمرو یک سرزمین مشخص مستقر شده‌اند.
- هویت یک ملت ریشه در تاریخ و فرهنگ مشترک آن دارد.

نکته: حس ملی‌گرایی تا وقتی مورد تأیید است که به حس میهن‌پرستی افراطی تبدیل نشود.

۹- حکومت

۱) حکومت‌ها نظام مدیریت یک کشور هستند و انواع مختلف دارند.

۲) ✪ وظایف مهم حکومت‌ها:
الف) ادارهٔ امور سرزمین (دفاع از کشور در برابر هجوم دشمنان، حفظ منابع طبیعی و...)
ب) ادارهٔ سازهٔ انسانی (وضع قوانین و مقررات، رسیدگی به اختلافات، خدمت‌رسانی به مردم و...)
ج) روابط خارجی (بستن پیمان‌ها و قراردادها، همکاری با نهادهای بین‌المللی و ...)

۱۰- ✪ الگوی مدیریت سیاسی فضا

۱) نظام سیاسی تک‌ساخت

- کشور فرانسه از پیشگامان این الگوست.
- در این نوع نظام سیاسی، کشور به واحدهای سیاسی و اداری کوچک‌تر مانند استان، شهرستان و ... تقسیم می‌شود.
- در این نظام، اختیارات محلی محدود و نظام قانون‌گذاری و سیاست‌گذاری متمرکز است.
- قدرت سیاسی به سایر نواحی اعمال می‌شود و مدیریت‌های محلی تصمیمات دولت مرکزی را اجرا می‌کنند.
- فقط یک سطح قانون‌گذاری یعنی مجلس ملی قانون‌گذاری در مرکز وجود دارد و قوانین و مقررات در تمام کشور همسان است.

@KonkurVIPBook

۲) نظام سیاسی فدرال
- کشور به چند ایالت تقسیم می‌شود و ایالت‌ها اختیارات زیادی دارند.
- حکومت و توزیع قدرت در سرزمین دو سطح دارد: الف) سطح فدرال (ملی و حکومت مرکزی)، ب) سطح ایالت (منطقه)
- هر ایالت علاوه بر وجود حکومت و نیروی تصمیم‌گیری در سطح ملی، قوهٔ مقننه، مجریه و قضاییهٔ مستقل نیز دارد.
- مجلس نمایندگان و سنا در مرکز کشور و مجلس ایالتی در هر ایالت مستقرند.
- در این نوع نظام سیاسی، حکومت مرکزی نقش هماهنگ‌کننده و ارتباط‌دهندهٔ ایالت‌ها را به عهده دارد و ایالت‌ها در دفاع، سیاست خارجی، واحد پول ملی از حکومت مرکزی تبعیت می‌کنند؛ مانند استرالیا، ایالات متحدهٔ امریکا.
۳) نظام سیاسی ناحیه‌ای و ترکیبی
- در این نظام بخش اعظم کشور به‌صورت تک‌ساخت و فقط یک یا چند بخش کوچک به‌صورت ناحیه‌ای و خودمختار اداره می‌شود.
- مناطق خودمختار اختیارات سیاسی ویژه‌ای در ناحیه خود دارند.
- مانند کشور عراق، آذربایجان، انگلستان

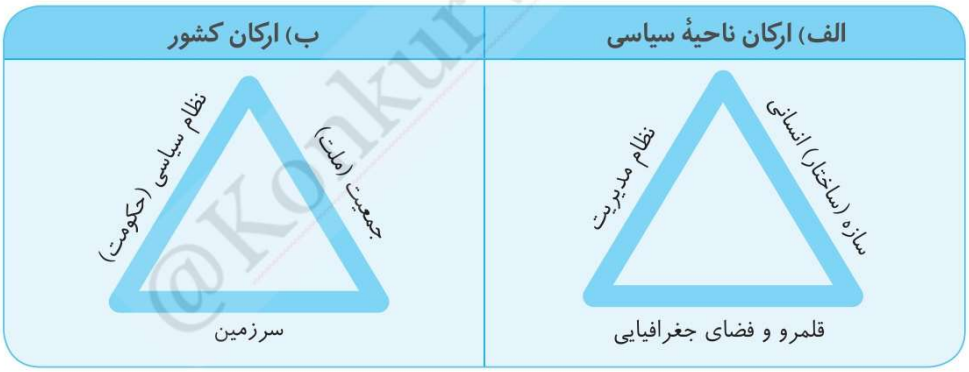
۱۱- عوامل مؤثر در پیدایش و بقای یک کشور
۱) هویت ملی
۲) همبستگی ملی
۳) پیوستگی سرزمینی

سؤال متن ۱۲۷

چند کشور نام ببرید. فکر کنید و بگویید چه چیزی موجب می‌شود که این واحدهای سیاسی را «کشور» بنامیم؟ ایران، فرانسه، استرالیا، برزیل، نیجریه، سرزمین مشخّص، جمعیت دائمی، نظام سیاسی مستقل و حاکمیت داخلی و خارجی

فعالیت ۱۲۷

۱- با توجه به ... .

تصویر (الف) ارکان ناحیهٔ سیاسی را نشان می‌دهد که ممکن است سطوح مختلفی مانند فروملی، ملی، فراملی (منطقه‌ای)، خودمختار و مناطق آزاد تجاری و ... داشته باشد. ولی تصویر (ب) ارکان کشور را نشان می‌دهد که یک ناحیهٔ سیاسی در سطح ملی محسوب می‌شود.

۲- آیا می‌توانید با ... . پاسخ پیشنهادی: کشور یک ناحیهٔ سیاسی است که دارای سرزمین مشخص، جمعیت دائمی و حکومت مستقل باشد.

سؤال متن ۱۲۷

امروزه ۱۹۳ کشور مستقل در جهان وجود دارد که عضو سازمان ملل متحدند. از هر قاره چند کشور را نام ببرید.

قارهٔ آسیا: ژاپن، ایران، اندونزی، ترکمنستان، لبنان
قارهٔ اروپا: آلمان، فرانسه، مجارستان، ایتالیا
قارهٔ امریکا: کانادا، برزیل، آرژانتین، مکزیک
قارهٔ افریقا: لیبی، مراکش، مصر، افریقای جنوبی
قارهٔ اقیانوسیه: استرالیا، زلاندنو

سؤال متن ۱۲۸

اکنون تعریف کشور را بخوانید و با تعریف خودتان، که یادداشت کرده‌اید، مقایسه کنید. پاسخ پیشنهادی: در هر دو تعریف به ارکان اساسی یک کشور (سرزمین مشخص، ملت و جمعیت دائمی، نظام سیاسی و حکومت) توجه شده است.

@KonkurVIPBook

فعالیت ۱۲۹

۱- فکر کنید که ... . پاسخ پیشنهادی: زادگاه و وطن: زیرا تعلق‌ها و وابستگی‌های زادگاهی و وطنی بسیار پایدار و عمیق هستند. افتخارات و پیروزی‌های کشور موجب سربلندی و احساس غرور و خوشحالی و شادمانی انسان می‌شود.

۲- به نظر شما ... . وابستگی و تعلق عاطفی افراد یک کشور باعث رشد و توسعهٔ آن کشور در زمینه‌های مختلف اقتصادی، فرهنگی، علمی، ورزشی و حتی امنیت پایدار می‌شود. به عنوان مثال، عرق ملی برای استفاده از کالای ساخت داخل کشور موجب رونق اقتصادی، تولید و خودکفایی و قطع وابستگی می‌شود.

فعالیت ۱۳۲

۱- ✪ تصویر الف چه ... . مرز طبیعی (رودها) از نوع تالوگ را نشان می‌دهد. رود پارانا رود مرزی سه کشور برزیل، پاراگوئه و آرژانتین در امریکای جنوبی است که آنها را از هم جدا می‌کند. این رود به طول ۲۵۷۰ کیلومتر بعد از رود آمازون دومین رود پرآب امریکای جنوبی است. این رود قابل کشتیرانی است و شهرهای داخلی پاراگوئه و آرژانتین را به اقیانوس اطلس مرتبط می‌سازد.

۲- تصویر ب چه ... . مرز مصنوعی (هندسی) که با توافق دو کشور بلژیک و هلند روی زمین علامت‌گذاری شده است. این مرز بین شهر بارله ناسائو هلند و شهر بارله هرتخ بلژیک قرار دارد، به‌طوری که شهر بارله هرتخ بلژیک توسط مرزهای هلند کاملاً احاطه گشته و هیچ راهی به قسمت اصلی بلژیک بدون عبور از هلند ندارد. این مرز با علامت + سفید از وسط خیابان‌ها حتی از وسط خانه‌ها عبور کرده و به‌صورت خط مستقیم یا منحنی کامل نیست و در بعضی مکان‌ها از جمله داخل ساختمان‌ها وجود ندارد. این دو کشور جزء اتحادیهٔ اروپا هستند و در اتحادیهٔ اروپا مرزهای سیاسی تقریباً برداشته شده و ساکنان دو سوی مرز به راحتی بین دو کشور تردد دارند.

۳- ✪ دوازده مایل دریایی ... . کیلومتر ۲۲/۲۲۴ ← متر ۲۲۲۲۴ = ۱۲ × ۱۸۵۲ ← متر ۱۸۵۲ = یک مایل

۴- بیندیشیم: رود به ... ؟ ممکن است مسیر رودها در طول زمان در اثر عوامل فرسایشی تغییر کند. همچنین به علت اهمیت روزافزون منابع آب در اثر مقدار و نوع بهره‌برداری کشورهای مجاور، تنش‌های سیاسی و اختلافات بیشتری میان طرفین ایجاد می‌شود.

- چرا بهترین خط مرزی در رودخانه‌های قابل کشتی‌رانی خط تالوگ است؟ زیرا عمیق‌ترین نقاط رودخانه را به هم متصل می‌کند و امکان کشتی‌رانی را برای هر دو کشور در دو سوی آن فراهم می‌کند.

فعالیت ۱۳۵

۱- در کدام یک از ... . در مرزهای پیشتاز (قبل از سکونت) حداقل کشمکش‌ها بروز می‌کند، زیرا این مرزها قبل از استقرار جمعیت و اجتماعات انسانی در نواحی خالی از سکنه ترسیم شده‌اند.

در مرزهای تحمیلی امکان ناآرامی بیشتر است، زیرا این مرزها بدون توجه به سیمای فرهنگی، قومیت، زبان و دین، دو ملت را که اشتراکات فرهنگی دارند از هم جدا کرده است.

۲- با مشاهدهٔ یک ... . ۱- پاکستان، ۲- افغانستان، ۳- ترکمنستان، ۴- قزاقستان، ۵- روسیه، ۶- آذربایجان، ۷- ارمنستان، ۸- ترکیه، ۹- عراق، ۱۰- کویت، ۱۱- قطر، ۱۲- بحرین، ۱۳- امارات متحدهٔ عربی، ۱۴- عربستان، ۱۵- عمان

۳- الف) چرا باید از ... ؟ زیرا مرزبانی شغلی بسیار پرخطر و سخت است و بسیار ارزشمند است، زیرا حفاظت از مرزها یکی از مهم‌ترین راه‌های حفظ و نگهداری سرزمین است.

ب) با توجه به ... . پاسخ پیشنهادی: ای مرزبانان، ای جان بر کفان عاشق، ای دلاوران غیور که خود را در دریای عاشقی غرق می‌نمایید تا آرامش و آسایش را برای ما به ارمغان بیاورید، خاضعانه سر تعظیم فرود می‌آوریم به پاس فداکاری‌ها و جانفشانی‌های شما غیورمردان این مرز و بوم که امنیت و ثبات و آرامش را برای ما ارزانی داشتید و ...

۴- اگر تاکنون از ... . پاسخ پیشنهادی: بازارچهٔ مرزی بیله‌سوار در شمال غربی ایران و در قسمت شمال استان اردبیل و در نقطهٔ صفر مرزی جمهوری آذربایجان واقع شده است که عمدتاً محل عرضه و خرید و فروش پوشاک، لوازم خانگی و ... است که از کشورهای آذربایجان، ترکیه و کشور چین به این بازارچه وارد می‌شود. همچنین این منطقه به دلیل وجود گمرک محل صادرات و واردات کالا بین ایران و جمهوری آذربایجان است. این منطقه علاوه بر ارزش تجاری و اقتصادی، یک ناحیهٔ عمدهٔ گردشگری در استان اردبیل محسوب می‌شود و هر ساله هزاران گردشگر از این ناحیه دیدن می‌کنند.

۵- بیندیشیم: به نظر ... . کاهش فعالیت‌های غیررسمی تجارت و کاهش قاچاق کالا، ارتقای سطح درآمد و معیشت مردم در نواحی مرزی، افزایش اشتغال‌زایی و مهار بیکاری در منطقه، افزایش ثبات و امنیت پایدار در نواحی مرزی، افزایش و بهبود تولید محصولات کشاورزی و کالاهای صنعتی و عرضهٔ آن در این پایانه‌های مرزی و ...

@KonkurVeBook

سؤال متن ۱۳۵

✪ **پایتخت چند کشور را نام ببرید.** رم پایتخت ایتالیا، پاریس پایتخت فرانسه، دهلی پایتخت هند، قاهره پایتخت مصر، مسکو پایتخت روسیه

با توجه به آنچه تاکنون در درس تاریخ خوانده‌اید، بگویید کدام شهرهای ایران قبل از تهران پایتخت بوده‌اند؟ شیراز، اصفهان، قزوین، تبریز و ... .

آیا می‌توان کشوری را بدون پایتخت تصور کرد؟ چرا در طول تاریخ، هر حکومتی در هر ناحیه‌ای شکل گرفته ابتدا مکان خاصی را به‌عنوان پایتخت انتخاب کرده است؟ خیر، زیرا پایتخت‌ها مرکز اقتدار سیاسی کشورها هستند و فرمان و تصمیم‌های سیاسی از این نقطهٔ مرکزی در سراسر کشور پخش و اجرا می‌شود. برای ادارهٔ کشور باید سازمان و ارکان مدیریت کشور در یک نقطه مستقر شود و تصمیمات سیاسی به سایر نقاط ابلاغ گردد.

گفت‌وگو کنید ۱۳۷

۱- با توجه به ... . موقعیت جغرافیایی تهران که در تلاقی محورهای ارتباطی قم، خراسان، مازندران، قزوین و گیلان واقع شده است. مرکزیت مهم و سوق‌الجیشی بودن از نظر بازرگانی، اداری و ... و حاصلخیز بودن آن به دلیل قرار گرفتن در کوهپایه‌های جنوبی البرز و داشتن منابع آب کافی، داشتن موقعیت دفاعی مناسب و داشتن دسترسی مناسب به مازندران که ستاد اصلی نیروی نظامی آقامحمدخان بود.

۲- در سال‌های اخیر... .

به نظر شما دو مزیت و دو پیامد منفی یا مشکل اجرای این طرح چیست؟ مزیت‌ها: کاهش آلودگی و کاهش تراکم غیرعادی جمعیت، کاهش ترافیک، کاهش خسارات زلزلهٔ احتمالی به دلیل قرار گرفتن تهران بر روی گسل‌های فعال و ...

پیامدهای منفی: افزایش هزینه‌ها به دلیل فراهم کردن زیرساخت‌ها در پایتخت جدید، انتقال پایتخت به مفهوم انتقال مشکلات به پایتخت جدید، ملاحظات امنیتی، دسترسی‌ها و مشکلات ارتباطی پایتخت جدید و ...

سؤال متن ۱۳۷

آیا وظایف مدیریت مدرسه و فروشگاه را از درس قبل به خاطر می‌آورید؟ این وظایف در چند گروه طبقه‌بندی شده بودند؟ بلی در سه گروه، الف) تنظیم امور فضا، ب) تنظیم روابط سازهٔ انسانی، پ) تنظیم روابط مدرسه یا فروشگاه با خارج از آن

سؤال متن ۱۳۸

✪ **با توجه به هر یک از ستون‌ها، دست کم دو نمونه نهاد یا سازمان حکومتی را که در کشور ما وظایف مربوطه را به عهده دارند، نام ببرید.**

ادارهٔ امور سرزمین	ادارهٔ سازهٔ انسانی	روابط خارجی
نیروی انتظامی سازمان حفاظت محیط زیست ارتش و سپاه	مجلس شورای اسلامی وزارت آموزش و پرورش قوهٔ قضائیه	وزارت امور خارجه شورای امنیت ملی سفارت‌خانه‌ها

فعالیت ۱۳۹

۱- با توجه به ... . نظام فدرال: استرالیا، ایالات متحدهٔ امریکا، آلمان، سوئیس، برزیل، کانادا

نظام یکپارچه: ایران، فرانسه، ترکیه، چین، ایتالیا، سوریه، یونان

۲- کدام کشور همسایهٔ ... ؟ نظام فدرالی: روسیه، پاکستان، امارات متحدهٔ عربی

نظام ناحیه‌ای و ترکیبی: عراق، جمهوری آذربایجان

۳- ✪ الف) جدولی با دو ... .

فدرال	تک‌ساخت
۱- هر ایالتی قوهٔ مقننه، مجریه و قضائیه مستقل دارد. (علاوه بر سطح ملی)	۱- نظام قانون‌گذاری و سیاست‌گذاری متمرکز است.
۲- مجلس نمایندگان و سنا در مرکز کشور و مجلس ایالتی در هر ایالت قانون‌گذاری می‌کند.	۲- اختیارات محلی محدود است.
۳- حکومت مرکزی نقش هماهنگ‌کنندهٔ ایالت‌ها را برعهده دارد.	۳- مقررات، قانون و تشکیلات اداری در تمام کشور همسان است.
۴- سیاست خارجی و واحد پول ملی از حکومت مرکزی تبعیت می‌کند.	۴- قدرت سیاسی از کانون به سایر نواحی کشور اعمال می‌شود.

@KonkurVIPBook

ب) در کدام نظام ... ؟ در نظام فدرال به تفاوت‌های جغرافیایی و فرهنگی بیشتر توجه می‌شود. در نظام تک‌ساخت، حفظ هم‌بستگی و وحدت ملی در شرایط بحرانی آسان‌تر است.

۴- بیندیشیم: دو کشور ... . ملت عنصر بنیادین یک کشور است و به مردمی گفته می‌شود که دارای اشتراکات تاریخی، زبانی، مذهبی، فرهنگی، اقتصادی و آرمان‌های مشترک باشند و به دلیل همین اشتراکات، احساس همدلی و همبستگی است که علی‌رغم تلاش دولت‌ها برای جدا کردن آن‌ها و مرزبندی‌های سیاسی، مردم یک ملت خواهان اتحاد و پیوند سرزمینی هستند.

به نظر شما ... ؟ بلی، زیرا ملت این دو کشور دارای اشتراکات فرهنگی، زبانی، تاریخی و مذهبی و احساس همبستگی شدید نسبت به یکدیگر هستند.

- **چرا کشور یوگسلاوی سابق از هم پاشید و به چند کشور تجزیه شد** ؟ زیرا دارای قومیت‌های مختلف بود و اشتراکات فرهنگی، مذهبی و ... کمتری میان مردم آن سرزمین وجود داشت.

مهارت‌های جغرافیایی ۱۴۰

۱- از طرح نقشه ... .

الف) حدود مرزهای رودخانه‌ای ایران را روی آن مشخص کنید. رود اروند مرز ایران و عراق در جنوب غربی ایران، رود اترک مرز ایران و ترکمنستان در شمال شرقی ایران، رود هیرمند مرز ایران و افغانستان در شرق ایران، رود ارس مرز ایران با جمهوری آذربایجان و ارمنستان در شمال غربی ایران

ب) بلندترین و کوتاه‌ترین مرز ایران با کشورهای همسایه را با علامت + + و − − روی نقشه مشخص کنید.

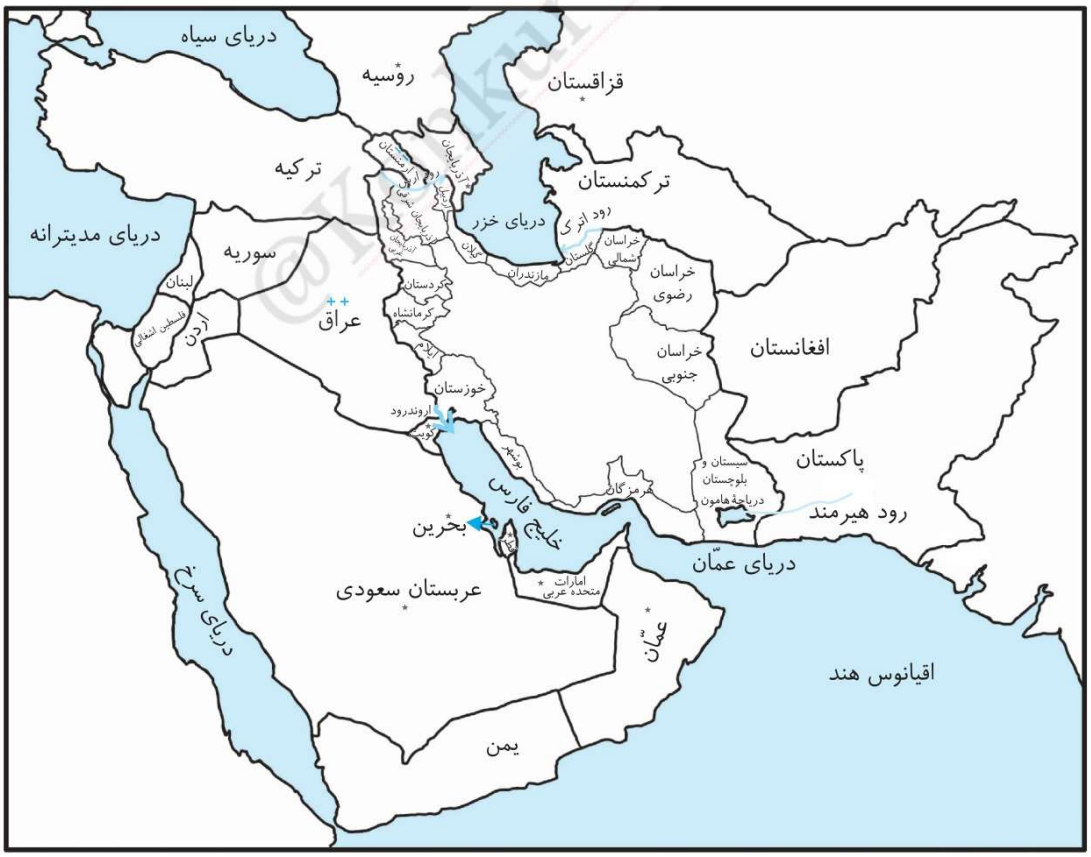
طولانی‌ترین مرز: ایران و عراق　　کوتاه‌ترین مرز: ایران و ارمنستان

پ) نام کشورهای همسایهٔ ایران را بنویسید. نام کشورهایی که ایران با آنها مرز آبی (دریایی) دارد را با علامت ستاره معین کنید.

کشورهای هم‌مرز: پاکستان، افغانستان، ترکمنستان، آذربایجان، ارمنستان، ترکیه، عراق

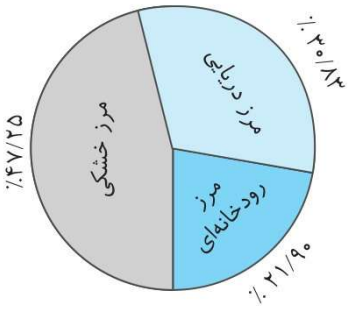
کشورهایی که به واسطهٔ دریا با آنها همسایه هستیم: قزاقستان، روسیه، قطر، بحرین، امارات متحدهٔ عربی، کویت، عربستان و عمان

ت) نام استان‌های مرزی ایران را در مجاورت مرزها بنویسید. چند استان مرزی داریم ؟ ۱۶ استان

۲- نخست، عددهای جدول ... .

طول مرزهای ایران (کیلومتر)	مرزهای رودخانه‌ای	مرزهای زمینی (خشکی)	مرزهای آبی (دریایی)
۸۷۵۵	۱۹۱۸	۴۱۳۷	۲۷۰۰

مرز رودخانه‌ای: $\frac{۱۹۱۸ \times ۱۰۰}{۸۷۵۵} \simeq$ درصد ۲۱/۹۰

مرز خشکی: $\frac{۴۱۳۷ \times ۱۰۰}{۸۷۵۵} \simeq$ درصد ۴۷/۲۵

مرز دریایی: $\frac{۲۷۰۰ \times ۱۰۰}{۸۷۵۵} \simeq$ درصد ۳۰/۸۳

ارائه در کلاس ۱۴۰

با راهنمایی معلم ... . اختلافات مرزی ایران و عراق به زمان صفویه برمی‌گردد، در آن دوره عراق جزء امپراتوری عثمانی بود تا اینکه در زمان شاه عباس صفوی و با عقد معاهدهٔ استانبول دوران صلح میان دو کشور برای بیش از ۸۰ سال ادامه یافت. در عصر افشاریه و زندیه هم همان مرزهای عصر صفوی پابرجا بود. در دورهٔ قاجار با معاهدهٔ دوم ارزنةالروم حاکمیت ایران بر محمره و بندر خضر (آبادان) و حقوق ایران بر سمت چپ اروندرود و آزادی کشتیرانی به رسمیت شناخته شد. پس از فروپاشی امپراتوری عثمانی عراق به قیومیت انگلستان درآمد و سرانجام در قرارداد ۱۳۱۶ مرز تالوگ در آبادان پذیرفته شد. پس از خروج انگلیسی‌ها از عراق مفاد عهدنامهٔ الجزایر معروف به قرارداد ۱۹۷۵ به عنوان مرز ایران و عراق در اروندرود تعیین شد. در سال ۱۳۵۷ با سرنگونی نظام سلطنتی در ایران، صدام به مرزهای ایران تعرض کرد و پس از ۸ سال جنگ بین دو کشور با قطعنامهٔ ۵۹۸ و با قبولی مفاد معاهدهٔ ۱۹۷۵ الجزایر، دو کشور به همان مرزهای قبلی بازگشتند.

ارزشیابی مستمر

الف) درست یا نادرست بودن جملات زیر را مشخّص کنید. (۰/۵ نمره)

۱ مرزهای سیاسی مهم‌ترین عامل تشخیص و جدایی کشورها از یکدیگرند. ☐ درست ☐ نادرست

۲ مرز اولین حد قلمرو زمینی، دریایی و هوایی هر کشور است. ☐ درست ☐ نادرست

ب) گزینهٔ درست را انتخاب کنید. (۰/۵)

۳ کدام‌یک از پایتخت‌های زیر قدمت زیادی دارد و موقعیت پایتخت بودن خود را تا سال‌ها حفظ کرده است؟

(کارون ـ مدرسهٔ هیأت امنایی شهدای فرهنگیان ـ خرداد ۹۷)

الف) اسلام‌آباد ب) برزیلیا ج) پاریس د) آنکارا

۴ ✪ مرز کانادا و آلاسکا جزء کدام‌یک از انواع مرزها محسوب می‌شود؟

الف) مرزهای تحمیلی ب) مرزهای تطبیقی ج) مرزهای پیشتاز د) مرزهای هوایی

ج) جاهای خالی را با کلمات مناسب کامل کنید. (۰/۵)

۵ خط مبنا پایین‌ترین حد ..... در دریاست.

۶ به آب‌های پشت خط مبنا (به طرف ساحل) آب‌های ..... می‌گویند.

د) به سؤالات زیر پاسخ کوتاه دهید. (۲/۵)

۷ مرز بین کشورها به چند دسته تقسیم می‌شود؟

۸ ✪ مهم‌ترین عوامل پیدایش و بقای یک کشور کدام‌اند؟ (۲ مورد)

۹ چرا تالوگ بهترین خط مرزی است؟

۱۰ ✪ اگر یک رود مرز بین دو کشور باشد، برای تعیین مرز از چه روش‌هایی می‌توان استفاده کرد؟

۱۱ منظور از حاکمیت چیست؟

@KonkurVIPBook

هـ) به سؤالات زیر پاسخ کامل دهید.

۱۲ **مفهوم مرزهای تطبیقی را با ذکر مثال بنویسید. (۱)** (آبیک ـ مدرسهٔ الزهرا ـ خرداد ۹۷)

۱۳ ✪ **مهم‌ترین عواملی که در انتخاب یک مکان به عنوان پایتخت مؤثرند، بیان کنید. (۱)**

۱۴ **آب‌های آزاد به کدام بخش از دریا گفته می‌شود؟ (۱)**

۱۵ **پیامدهای تبدیل پایتخت به کلان‌شهرها کدام‌اند؟ (۱)** (آبیک ـ مدرسهٔ سوره ـ خرداد ۹۷)

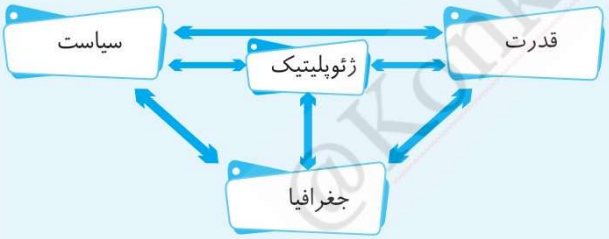
۱ درست (۰/۲۵) ۲ نادرست (۰/۲۵) ۳ گزینهٔ «ج» (۰/۲۵) ۴ گزینهٔ «ج» (۰/۲۵) ۵ جزر (۰/۲۵) ۶ داخلی (۰/۲۵) ۷ طبیعی (۰/۲۵) و غیرطبیعی (مصنوعی) (۰/۲۵) ۸ هویت ملی، همبستگی ملی، پیوستگی سرزمینی (دو مورد، هر مورد (۰/۲۵)) ۹ چون هر دو کشور ساحلی (۰/۲۵) حق کشتیرانی را در دو طرف آن دارند. (۰/۲۵) ۱۰ خط منصف (۰/۲۵) و خط تالوگ (۰/۲۵) ۱۱ داشتن استقلال (۰/۲۵) و برکنار بودن از نظارت دولت‌های خارجی (۰/۲۵) ۱۲ مرزهایی که با در نظر گرفتن شرایط فرهنگی تعیین می‌شوند (۰/۲۵) و گروه‌های انسانی را که از نظر قومی، زبانی، دینی متفاوت‌اند از یکدیگر جدا می‌کنند (۰/۲۵) مانند مرز بین هند و پاکستان که پس از جدایی و استقلال پاکستان از هند، در تعیین آن دقت شد تا منطقهٔ مسلمان‌نشین از هندونشین جدا شود. (۰/۵) ۱۳ قابلیت محیطی مناسب (۰/۲۵) داشتن جمعیت قابل توجه (۰/۲۵) قرار گرفتن در مسیر راه‌های ارتباطی (دسترسی آسان به سراسر کشور) (۰/۲۵) داشتن قابلیت دفاعی مناسب (۰/۲۵) ۱۴ بخشی از دریاها که در مالکیت هیچ کشوری قرار ندارند (۰/۵) و در آن کشتی‌رانی، فعالیت نظامی، ماهیگیری، ایجاد تأسیسات و تحقیقات برای همه کشورها آزاد است. (۰/۵) ۱۵ رشد جمعیت، (۰/۲۵) ترافیک، (۰/۲۵) آلودگی هوا، (۰/۲۵) کمبود مسکن (۰/۲۵)

درس ۱۱: ژئوپلیتیک

مفاهیم آموزشی

۱- ژئوپلیتیک

اصطلاح ژئوپلیتیک
- «ژئو» به معنای جغرافیا
- «پلیتیک» به معنای سیاست

ژئوپلیتیک شاخه‌ای از دانش جغرافیای سیاسی است که با موضوع قدرت و ارتباط آن با جغرافیا و سیاست سروکار دارد و روابط متقابل این سه عنصر را مطالعه می‌کند.

ـ در مدل روبه رو عنصر قدرت به رابطهٔ متقابل جغرافیا و سیاست اضافه شده است زیرا جوهرهٔ ژئوپلیتیک را قدرت تشکیل می‌دهد:

۲- قدرت

ـ مترادف واژهٔ قدرت در زبان فارسی مفاهیمی چون نفوذ، توانایی، اقتدار، فرمان، حکم و ... است.

ـ در مباحث اجتماعی و سیاسی، از قدرت با تعابیری چون کنترل دیگران یا نفوذ روی آنها، سلطه و توانایی مجبورکردن دیگران برای فرمانبرداری، یاد شده است.

ـ اندیشمندان معتقدند که قدرت‌طلبی و تمایل به داشتن قدرت از خصوصیات و تمایلات طبیعی بشر است.

ـ برحسب شرایط و خواسته‌ها انواع قدرت به‌وجود می‌آید؛ مانند قدرت جسمانی، قدرت علمی، قدرت اقتصادی، قدرت سیاسی و ...

۳- رابطهٔ قدرت و سیاست

۱) تعریف سیاست: سیاست، عبارت است از علم ادارهٔ یک کشور یا حکومت‌داری.

ـ سیاستمداران، حکومت‌ها و نهادها در پی دستیابی به قدرت هستند تا از آن برای رسیدن به اهداف و آرمان‌ها و خواسته‌های خود بهره ببرند.

۲) ✪ بازیگران سیاسی اصلی و عمدهٔ جهان
- حکومت‌های مستقل
- رهبران ایدئولوژیک و افراد برجستهٔ سیاسی که روی مردم نفوذ دارند
- گروه‌ها و احزاب سیاسی
- سازمان‌های مردم‌نهاد
- سازمان‌های بین‌المللی
- نهادهای اقتصادی و تجاری بین‌المللی

@KonkurVIPBook